

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-АГРАРІЇВ

О.І. ПІДДУБЦЕВА, викладач кафедри філології

Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

E-mail: poddubtseva@ukr.net

Анотація. В статті проаналізовано сучасні теоретичні та практичні праці щодо розуміння поняття “професійна мобільність”. Окреслені основні види професійної мобільності — вертикальна та горизонтальна. Розглянуто інноваційні методи формування професійної мобільності майбутніх фахівців-аграріїв на заняття з дисципліни “Німецька мова (за професійним спрямуванням)”. Докладно досліджені такі інноваційні методи як “case study”, мікрофон, метод проєктів.

Ключові слова: професійна мобільність, інноваційні методи, case study, мікрофон, метод проєктів, фахівець-аграрій.

Актуальність (Introduction). На сучасному етапі розвитку країни професійна мобільність є предметом вивчення багатьох наук — педагогіки, психології, соціології, економіки. Це пояснюється тим, що ринок праці диктує нові вимоги до якості підготовки молодих фахівців аграрного сектору, готових до конкурентної боротьби за робочі місця. Тому педагогічна наука не може не порушувати питання “професійної мобільності” фахівців різних спеціальностей. Завданням навчально-виховного процесу в аграрному вищій стає формування професійної мобільності майбутнього фахівця-аграрія, здатного до саморозвитку та самовдосконалення.

Аналіз останніх джерел та публікацій (Analysis of recent researches and publications). На сьогодні існує велика кількість теоретичних та практичних праць, присвячених формуванню професійної мобільності фахівців різних спеціальностей вищих навчальних закладів. Значний внесок в розвиток цього питання зробили такі науковці, як Л. Амірова, А. Ващенко, Л. Горюнова, В. Дюніна, Є. Іванченко, Б. Ігошев, Ю. Калиновський, С. Капліна, Л. Меркулова, Н. Ничкало, О. Неделько, О. Нікітіна, Л. Сушенцева, Н. Хакімова, Г. Яворська, фахівців-аграріїв — І. Герасимова, Н. Кожемякіна,

Н. Марценюк, В.І. Свистун. Проблему застосування інноваційних методів навчання під час професійної підготовки дослідили такі вчені як В. Вихрущ, Ю. Дегтярьова, О. Малюга, О. Пометун, А. Сидоренко, Ф. Фурда. Незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених цьому питанню, формування професійної мобільності майбутніх фахівців-аграріїв в процесі іншомовної підготовки залишається невирішеним.

Мета (Purpose). Докладний розгляд застосування інноваційних методів навчання на заняттях з дисципліни “Німецька мова (за професійним спрямуванням)” для формування професійної мобільності фахівців-аграріїв.

Методи (Methods). Для досягнення поставленої мети були використані теоретичні методи науково-педагогічного дослідження: аналіз і синтез теоретичних та практичних праць щодо сучасного розуміння поняття “професійна мобільність” та методів формування професійної мобільності майбутніх фахівців-аграріїв.

Результати (Results). У сучасній науковій літературі існує велика кількість тлумачень поняття “професійна мобільність”. Зокрема, у педагогічній енциклопедії Є. Рапацевича професійну мобільність визначено як “можливість і здатність успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати вид праці. Професійна мобільність фахівця передбачає володіння системою узагальнених професійних способів і умінь ефективно їх використовувати для виконання яких-небудь завдань у суміжних галузях виробництва і порівняно легко переходити від однієї діяльності до іншої. Також науковець підкреслює, що професійна мобільність передбачає високий рівень узагальнених професійних знань, готовність до оперативного відбору і реалізації оптимальних способів виконання різних завдань у галузі своєї професії. В умовах швидких змін техніки і технології виробництва професійна мобільність виступає важливим компонентом кваліфікаційної структури спеціаліста” [6, с. 178]. На думку Е.В. Сайфутдиной, професійна мобільність може бути як вертикальною, так і горизонтальною. Вертикальна професійна мобільність — це просування в професії зі змінами статусу, а горизонтальна — це зміна місця роботи без зміни

місця, яке обіймає особистість у структурі престижних професій, і навіть як зміну професії [6, с. 245].

У своєму дослідженні Н. Комемякіна розглядає професійну мобільність менеджерів-аграріїв як “здібність і готовність особистості працювати в умовах швидких динамічних (горизонтальних і вертикальних) змін у рамках своєї професії, а також в умовах певних соціальних перетворень (статусу, ролі, професії)” [4, с. 28]. Л. Горюнова говорить про певний триплекс професійної мобільності, що поєднує у собі якість особистості (забезпечує внутрішній механізм розвитку людини через сформованість ключових та загальнопрофесійних компетентностей), діяльність людини (детермінована подіями, що змінюють середовище і результатом якої виступає самореалізація людини в житті та професії), процес перетворення людини самої себе, а також навколишнього професійного та життєвого середовища) [6, с. 186]. На думку Л. Горюнової, Е. Зеєра, Б. Ігошева, можливість здійснення людиною переміщень, змін у своїй професійній діяльності зумовлюється наявністю компетенцій і компетентностей [6, с. 153]. Б. Ігошев вважає одним із значущих чинників забезпечення професійної мобільності наявність у людини певних особистісних якостей, здатностей і виділяє такі, як — соціальна активність, що виражається в готовності брати участь у різних суспільних заходах, проектах різної змістовної спрямованості; висока активність до різних суспільних ситуаціях, функціонально різних видів діяльності; креативність, творче перетворення будь-якої ситуації [6, с. 163]. У своїх працях Л. Абдулліна розглядає поняття “професійна мобільність” у контексті сучасного ринку праці. Вона наголошує на тому, що основою професійної мобільності є широкопрофільна загальна професійна підготовка та володіння набором ключових компетенцій, які формують загальнокультурне ядро справжнього професіонала [6, с. 145].

Професійна мобільність, на думку Л. Горюнова, розкривається в контексті особистісно-діяльнісного, системно-синергетичного, подійного й компетентнісного підходів [6, с. 20]. До змісту поняття професійна мобільність

належить: вибір професії, підвищення кваліфікації, визначення умовної зміни місця роботи або професії, плинність кадрів [6, с. 154]. У змісті професійної мобільності Є. Іванченко виділяє три складові: соціологічну, психологічну та економічну. Характер і зміст професійної мобільності, потреба у формуванні професійної мобільності висококваліфікованого фахівця зумовлюється зміною вимог до існуючих професій і вироблення нових, більш престижних професій, що забезпечують його високий соціально професійний статус [3, с. 104]. Тому вслід за Л. Горюновою сутність професійної мобільності можна визначити як:

- 1) якість особистості, що забезпечує внутрішній механізм розвитку людини;
- 2) як діяльність людини, детерміновану подіями;
- 3) як середовище, результатом якого виступає самореалізація людини в професії й житті;
- 4) як процес перетворення людиною самої себе і професійного й життєвого середовища, що її оточує [6, с. 234].

На думку В. Міщенко, формування професійної мобільності у студентів є складним психолого-педагогічний феномен. Науковець розглядає професійну мобільність як інтегративну якість особистості, що поєднує у собі:

- 1) когнітивно-компетентнісний компонент — здібності і “знаннєву” основу професійної мобільності, які безпосередньо пов'язані з уміннями випускників самостійно оволодівати різними видами професійних знань;
- 2) мотиваційний компонент — сформовану внутрішню потребу в професійній мобільності, яка включає прагнення до ефективного кар'єрного зростання на основі отриманих у ВНЗ знань з різних галузей науки і повноцінну профорієнтацію студентів і випускників;
- 3) рефлексивно-оціночний компонент — усвідомлення особистістю потенціалу своєї професійної мобільності, сформоване на основі рефлексії готовності до такої мобільності. Необхідно відзначити, що ця якість тісно пов'язана з попередніми: по-перше, формування такого самоусвідомлення неможливе без наявності певних професійних знань і чіткої орієнтації в різних професіях, оскільки саме це додає людині впевненості у своїх силах; по-друге, усвідомлення своєї професійної мобільності багато в чому ґрунтується на вроджених або розвинених комунікативних здібностях [6, с. 57].

Процес підготовки фахівця до майбутньої професійної діяльності охоплює не тільки набуття знань, умінь і навичок, а й професіоналізацію особистості студента-аграрія загалом. Професіоналізація студента у виші має такі напрямки: по-перше, професіоналізуються всі пізнавальні процеси: професійне сприймання і професійна спостережливість, професійна пам'ять, професійна уява, професійне мислення; по-друге, фахівець із вищою освітою повинен оволодіти не тільки знаннями, уміннями й навичками, а й самостійно виробляти засоби досягнення поставлених професійних цілей, а для цього повинні бути сформовані механізми планування своєї діяльності, програмування своїх дій, оцінки результатів і їх корекція; по-третє, особистість студента набуває професійну спрямованість, що має такі прояви: професійна мотивація, загальне позитивне ставлення, схильність і інтерес до професійної діяльності (прагнення до реалізації смислу служіння суспільства, державі, людям); розуміння і приймання професійних завдань з оцінкою власних ресурсів для їх розв'язання; бажання вдосконалювати свою підготовку до професійної діяльності, підсилюються мотиви самоосвіти і самовиховання; планування задовольняти матеріальні й духовні потреби, займаючись працею в галузі своєї професії.

На нашу думку, специфіка навчальної дисципліни “Німецька мова (за професійним спрямуванням) дозволить поступово знайомити студентів із обраною професією та формувати у них німецькомовну професійно орієнтовану компетентність в різних видах мовленнєвої діяльності, що значно підійме їх рівень конкурентноздатності на ринку праці.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки та методики викладання іноземних мов існує багато інноваційних методів формування професійної мобільності засобами німецької мови. На нашу думку, для досягнення поставленої мети слід використовувати такий інноваційний метод як “case study“, який націлений не скільки на засвоєння конкретних знань або умінь, скільки на розвиток загального інтелектуального і комунікативного потенціалу студента і викладача. На думку В. Вихрущ, метод “case study“ можна розглядати

як “синергетичну технологію, суть якої полягає у підготовці процедур занурення групи в ситуацію, у формуванні ефектів множинного знання” [1, с. 114]. У своєму дослідженні Ю. Дегтярьова зазначає, що при використанні “case study” на заняттях з іноземної мови слід пам'ятати про основні принципи методу: 1) “case study” призначений для отримання знань за дисциплінами, темами, істина в яких неоднозначна; 2) в процесі співпраці викладача і студентів зусилля останніх спрямовані не на оволодіння готовими знаннями, а на його формування; 3) результатом такої діяльності є не тільки отримання знань, а й формування навичок та вмінь навчальної роботи, які стануть у нагоді в майбутній професійній діяльності; 4) важливою перевагою “case study” є формування цінностей, життєвих настанов студентів [2, с. 44].

Також під час використання “case study” на заняттях з німецької мови слід враховувати загальну іншомовну підготовку студентів. Він розрахований на студентів з достатнім рівнем володіння німецькою мовою. В групах з низьким рівнем німецькомовної підготовки можлива робота з раніш підготовленими кейсами, що роздаються студентам не пізніше ніж за день до заняття. Студенти самостійно їх досліджують, працюючи з додатковою німецькомовною літературою.

Ще одним дієвим методом є інтерактивний метод “Мікрофон”. Технологія цього методу надає кожному студенту продукувати короткі висловлювання по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи власну думку чи позицію. На сучасному етапі науковці визначають такі правила використання цього методу: говорити має тільки той, у кого є “символічний мікрофон”; подані відповіді не коментуються і не оцінюються; під час висловлювання однією особою, решта не має права втручатись, вигукувати з місця. О. Малюга зазначає, що цей метод слід використовувати для непередготовлених виступів і є ефективним для формування у студентів навичок та вмінь монологічного мовлення [5, с. 88].

На заключному етапі формування професійно мобільності засобами німецької мови буде дієвим використання методу проектів. У сучасній методиці

метод проектів розуміється як комплексний навчальний метод, який дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість студентові проявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності [6, с. 89]. Його вважають одним із активних методів проведення занять, який передбачає індивідуальну, парну чи групову діяльність тих, хто навчається, що забезпечує гарантоване досягнення спланованого результату. Метод проектів дозволяє студентам проявити самостійність у виборі джерел інформації, способів її викладу і презентації, а також вести індивідуальну роботу над темою, яка викликає найбільший професійний інтерес у кожного учасника проекту, що спричиняє підвищену мотивовану активність студента. Основні ознаки методу проектів — це: 1) наявність проблеми; 2) предметна інтеграція; 3) самостійна діяльність студентів; 4) продукт — результат проекту, створений студентами; 5) презентація продукту [5, с. 89]. Отже, застосування методу проектів на заняттях з німецької мови (за професійним спрямуванням) дозволить формувати у студентів комунікативні навички, культуру спілкування, вміння коротко і доступно формулювати думку, толерантно відноситися до думки партнерів по спілкуванню, аргументувати власну точку зору і переконувати партнерів в її правильності, розвивати вміння добувати інформацію з різних джерел та обробляти її за допомогою сучасних комп'ютерних технологій.

Висновки і перспективи (Discussion). В результаті дослідження питання формування професійної мобільності майбутніх фахівців-аграріїв ми встановили, що професійна мобільність фахівця-аграрія — це здібність і готовність особистості працювати в умовах швидких змін у рамках своєї професії, а також в умовах певних соціальних перетворень (статусу, ролі, професії). Її основою є широкопрофільна загальна професійна підготовка та володіння набором ключових компетенцій, які формують загальнокультурне ядро справжнього фахівця. Для формування професійної мобільності на заняттях з дисципліни “Німецька мова (за професійним спрямуванням)” слід застосовувати такі інноваційні методи, як “case study”, метод “мікрофон” та метод проектів. Особливості цих інтерактивних методів навчання дають змогу

максимально наблизити навчальних процес до умов майбутньої фахової діяльності аграрія. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у теоретичному та методичному забезпеченні формування професійної мобільності студентів-аграріїв в процесі іншомовної підготовки.

Список використаних джерел

1. Вихрущ В.О. Психодидактика вищої школи: інноваційні методи навчання: навч. посіб. / В.О. Вихрущ, С.В. Гуменюк, О.А. Вихрущ-Олексюк. – Тернопіль: Крок, 2017. – 280 с.
2. Дегтярьова Ю. В. Підвищення ефективності навчання іноземних мов з використанням кейс-методів [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www-center.univer.kharkov.ua/vesnik/full/173.pdf>.
3. Іванченко Є. А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Є. А. Іванченко. – Одеса, 2005. – 181 с.
4. Кожемякіна Н. І. Соціально-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх менеджерів-аграріїв: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.І. Кожемякіна. – Одеса, 2006. – 329 с.
5. Малюга О.С. До питання інтерактивних методів навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей на заключному етапі вищої школи / О. С. Малюга // Молодь і ринок. – 2014. – № 2. – С. 86-90. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2014_2_17
6. Сушенцева Л. Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика [Текст]: монографія / Л.Л. Сушенцева. – Кривий Ріг: Вид. дім, 2011. – 438 с.

Referenses

1. Vykhruhshch V.O., Humeniuk S.V., Vykhruhshch-Oleksiuk O.A. (2017) Psykhodydaktyka vyshchoi shkoly: innovatsiini metody navchannia: navch. posib. [Psychodidactics of higher institutes of education: innovation methods of learning: school-book]. Ternopil: Krok, 280.

2. Dehtiarova Iu. V. (2010) Pidvyshchennia efektyvnosti navchannia inozemnykh mov z vykorystanniam keis-metodiv [Foreign language learning enhancement through using case studies]. Available at: <http://www-center.univer.kharkov.ua/vesnik/full/173.pdf>.
3. Ivanchenko Ie. A. (2005) Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh ekonomistiv u protsesi navchannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Forming of the professional mobility of future economists in the occupational training at the higher institutes of education]. Odesa, 181.
4. Kozhemiakina N. I. (2006) Sotsialno-pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh menedzheriv-ahraryiv [Socially-pedagogical conditions of forming of the professional mobility of the future manager-agrarian]. Odesa, 329.
5. Maliuha O.S. (2014) Do pytannia interaktyvnykh metodiv navchannia inozemnoi movy studentiv nefilolohichnykh spetsialnostei na zakliuchnomu etapi vyshchoi shkoly [Interactive methods of teaching a foreign language to future masters in non-philological areas at the senior stage of higher schools]. Molod i rynek, 2, 86-90. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2014_2_17
6. Sushentseva L. L. (2011) Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh: teoriia i praktyka [Forming of the professional mobility of the future in the professionally-technical educational institutions: theory and practice]. Kryvyi Rih, 438.

**ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ МОБИЛЬНОСТИ БУДУЩИХ
СПЕЦИАЛИСТОВ-АГРАРИЕВ**

О.И. Поддубцева

Аннотация. В статье проанализированы современные теоретические и практические труда, в которых рассматривается понятие «профессиональной мобильности». Названы основные виды профессиональной мобильности -

вертикальная и горизонтальная. Рассмотрены инновационные методы формирования профессиональной мобильности будущих специалистов-аграриев на занятиях по дисциплине "Немецкий язык (по профессиональному направлению)". Подробно исследованы такие инновационные методы как "case study", микрофон, метод проектов.

Ключевые слова: профессиональная мобильность, инновационные методы, case study, микрофон, метод проектов, специалист-аграрий.

INNOVATIVE METHODS OF FORMING OF THE PROFESSIONAL MOBILITY OF FUTURE SPECIALISTS-AGRARIANS

O.I. Piddubtseva

Abstract. The article analyzes modern theoretical and practical works, in which the concept of "professional mobility" is considered. The main types of professional mobility are named are vertical and horizontal. Innovative methods of forming of the professional mobility of future specialists-agrarians for classes in the discipline "German (for professional purposes)" are considered. Innovative methods such as case study, microphone, project method are investigated in detail.

Keywords: professional mobility, innovative methods, case study, microphone, method of projects, specialist-agrarian.